অধ্যায় ১ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা ঃ প্ৰাচীন, ঔপনিৱেশিক আৰু উত্তৰ ঔপনিৱেশিক যুগ

অধ্যায় গাঁথনি

১.১ উদ্দেশ্য

১.২ পৰিচয়

১.৩ প্ৰাচীন কালত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা

১.৪ ঔপনিৱেশিক যুগত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা

১.৫ উত্তৰ-ঔপনিৱেশিক যুগত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা

১.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১.৭ অধিক জানিবলৈ

১.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ঐতিহাসিক পটভূমি সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব
- ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ক্ৰমবিকাশ সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব
- বৰ্তমান সময়ত 'উত্তৰ-পূব'ৰ ধাৰণাটো কেনেদৰে গ্ৰহণ কৰা হয় সেয়া আলোচনা কৰিব পাৰিব।

১.২ পৰিচয়

স্নাতক পঞ্চম ষাণ্মাসিক সমাজতত্ত্বৰ সাধাৰণ পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্গত এইখন তৃতীয় পাঠ্যবিষয়। পাঠ্যবিষয়খনৰ শিৰোনাম 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সমাজতত্ত্ব' এই বিশেষ পাঠ্যবিষয় এইটো প্ৰথম অধ্যায়। এই অধ্যায়টিত আপুনি উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল হ'ল ভাৰতৰ একেবাৰে পূৱ প্ৰান্তত অৱস্থিত এক বৃহৎ ভৌগোলিক অঞ্চল। অঞ্চলটোৰ নিজস্ব ৰাজনৈতিক প্ৰশাসন বিভাগ আছে। প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্য আৰু সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰে ভৰা ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে ২,৬২,২৩০ বৰ্গ কি. মি. মাটিকালি জুৰি ব্যাপ্ত হৈ আছে। অসম, অৰুণাচল প্ৰদেশ, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, ত্ৰিপুৰা আৰু ছিকিমকে ধৰি মুঠ আঠখন ৰাজ্যৰে ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো গঠিত। ১৯৭১চনত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলীয় ৰাজ্যসমূহৰ উন্নয়নৰ হকে গঠিত হোৱা উত্তৰ-পূব পৰিষদৰ অধীনত ৰাজ্যকেইখনে সময়ত বিভাগীয় স্বীকৃতি লাভ কৰে। ভাৰতৰ এই উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো ৮৯.৪৬ ডিগ্ৰীৰ পৰা ৯৭.৩ ডিগ্ৰী পূব দ্ৰাঘিমাংশ আৰু ২১.৫৭ ডিগ্ৰীৰ পৰা ২৯.৩ ডিগ্ৰী উত্তৰ দ্ৰাঘিমাংশৰ ভিতৰত পৰে। সমগ্ৰ উত্তৰ-

পূৰ্বাঞ্চলক পাঁচখন বিদেশী ৰাষ্ট্ৰ, ক্ৰমে- বাংলাদেশ, ভূটান, ম্যানমাৰ, চীন আৰু নেপালে আগুৰি ৰাখিছে। ফলস্বৰূপে, এক ৰণকৌশলগত ভূ- ৰাজনৈতিক অৱস্থানত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল অৱস্থিত বুলি গণ্য কৰা হয়। পশ্চিম বংগৰ শিলিগুড়িৰ মাজেৰে পৰা হৈ যোৱা ২২ কি.মি. দৈর্ঘ্যৰ এছোৰা পথে সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক ভাৰতৰ অন্য প্ৰান্তৰ লগত সংলগ্ন কৰি ৰাখিছে। এই পথছোৰাৰ আকৃতি দেখাত কুকুৰাৰ ডিঙিটোৰ দৰে বাবে ইয়াক **'ছিকেনছ্ নেক'** বুলিও কোৱা হয়। দেশৰ মুঠ ভৌগোলিক পৰিসীমাৰ কেৱল ৭.৯৮ শতাংশ আগুৰি থকা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ মুঠ জনসংখ্যা ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি ৪৫,৭৭২,১৮৮ জন আৰু জনসংখ্যাৰ ঘনত্ব প্ৰতি বৰ্গ কি. মি.ত ১৭০ জন।

১.৩ প্ৰাচীন কালত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা

বহুতো প্ৰাচীন হিন্দু সাহিত্যত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক 'প্ৰাগজ্যোতিষ' অথবা 'কামৰূপ' নামেৰে উল্লেখ কৰা আছে। এই 'প্ৰাগজ্যোতিষ' নামটোৰ অৰ্থ হ'ল "পূৰ্ব দিশৰ জ্যোতিষ শাস্ত্ৰ চৰ্চা কৰা চহৰ"। এডৱাৰ্ড গেইটে তেওঁৰ গ্ৰন্থ '*A History of Assam*' ত প্ৰাগজ্যোতিষ নামটো সম্পৰ্কে এটি টোকা লিখি থৈ গৈছে। তাত তেওঁ উল্লেখ কৰিছে যে "দেশখন যাদু আৰু তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ বাবে বিখ্যাত আছিল আৰু অসমতেই হিন্দু ধৰ্মৰ তান্ত্ৰিক ধাৰাটোৰ উদ্ভৱ হৈছিল।" ৰামায়ণত উল্লেখ আছে যে অতীতত প্ৰাগজ্যোতিষ নগৰখন 'বৰাহ' নামৰ স্বৰ্ণ খচিত পৰ্বত এখনত নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। মহাভাৰতত প্ৰাগজ্যোতিষৰ ৰজা ভগদত্তক 'শৈললেয়' বুলি উল্লেখ কৰা আছে। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল "পৰ্বত নিবাসী"। মহাভাৰতত এইটো কথাও উল্লেখ আছে যে ৰজা ভগদত্তৰ সৈন্যদল কিৰাত, চীন আৰু সমুদ্ৰতটীয় বাসিন্দাসকলেৰে গঠিত আছিল। কিৰাত নামটো মংগোলীয়সকলক বুজাবলৈ আৰু চীন নামটো বিশেষকৈ তিব্বতী আৰু ভূটীয়াসকলক বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। সমুদ্ৰৰ উপকূলত বাস কৰা লোকসকল আচলতে চিলেট, মৈমনসিং আৰু টিপ্পেৰাৰ জলাহ অঞ্চলবোৰত বাস কৰা লোক আছিল। ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতত উল্লিখিত এই তথ্যসমূহৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি এফ. ই. পাৰগিটাৰে তেওঁৰ ' *Ancient Countries in Eastern India*' নামৰ কিতাপখনত উল্লেখ কৰা সাম্ৰাজ্যখন অসমৰ এক বৃহ ৎ অংশকে ধৰি বংগৰ জলপাইগুৰি, কোচ বিহাৰ, ৰংপুৰ, বগ্ৰা, মৈমনসিং, ঢাকা টিপ্পেৰা আদি জিলা, পাবনাৰ কিছু অংশ আৰু সম্ভৱতঃ পূৱ নেপালৰ এটা অংশ পৰ্যন্ত বিয়পি আছিল বুলি কনকলাল বৰুৱাই উল্লেখ কৰিছে।

যোগিনী তন্ত্ৰত উল্লেখ থকা মতে, কামৰূপখনৰ পূবে দিখৌ নদী, পশ্চিমে কৰতোৱা নদী, উত্তৰে কুঞ্জগিৰি পাহাৰ আৰু দক্ষিণে লক্ষ্য আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ সংগমস্থলীয়ে বেৰি আছিল। এই তথ্য অনুসৰি এইটো অনুমান কৰা হয় যে কামৰূপ সাম্ৰাজ্যখন কেৱল অসম উপত্যকাতে বিয়পি থকা নাছিল। ই বংগৰ উত্তৰ আৰু পূব প্ৰান্তৰ কিছু অংশ, ভূটানৰ কিছু অংশ, খাচি আৰু গাৰো পাহাৰৰ লগতে চিলেট জিলাৰ উত্তৰৰ কিছু অংশও সামৰি লৈছিল। এই সাম্ৰাজ্যখন পৌৰাণিক কালত কামৰূপ নামেৰে জনাজাত আছিল। প্ৰবাদ অনুসৰি ভাৰতীয় প্ৰেমৰ দেৱতা কামদেৱ শিৱৰ ক্ৰোধদৃষ্টিত ভস্মীভূত হোৱাৰ পাচত ইয়াতেই পুনৰ জীৱন ঘূৰাই পাইছিল বাবে

সাম্ৰাজ্যখনৰ নাম কামৰূপ হয়।

ষোড়শ শতিকাৰ আৰম্ভণিত কোঁচ ৰজাসকল ক্ষমতালৈ আহে। কিন্তু পশ্চিমে বংগৰ মুছলিম শক্তি আৰু পূবে আহোম শক্তিৰ প্ৰভাৱত কোঁচ সাম্ৰাজ্য বেছিদিন টিকিব নোৱাৰিলে। আহোম সাম্ৰাজ্যখন মানাহৰ পূবলৈ 'অসম' অথবা 'আসাম' নামেৰে জনাজাত হৈ পৰিছিল। আহোমসকলে ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে অসমত প্ৰৱেশ কৰিছিল। ১২৫৩ খ্ৰীঃত আহোম ৰজা চুকাফাই চৰাইদেউত ঘাটি স্থাপন কৰিছিল। আহোমসকলৰ আগমনৰ পূৰ্বে এই অঞ্চলটো বহুতো সৰু সৰু ৰাজ্যত বিভক্ত আছিল। কৰতোৱা নদীৰ পূব দিশে চুতীয়া ৰাজ্য আৰু পশ্চিম সীমান্তত ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীৰ দক্ষিণ পাৰে কছাৰী ৰাজ্য অৱস্থিত আছিল। কছাৰী ৰাজ্যই পৰৱৰ্তী সময়ত নগাওঁ জিলাৰ আধা অংশ সামৰি লৈছিল। কছাৰী ৰাজ্যৰ দক্ষিণ সীমান্তত জয়ন্তীয়াসকলে ৰাজত্ব কৰিছিল। কছাৰীসকলৰ পশ্চিমে আৰু চুতীয়াসকলৰ উত্তৰে ভূঞাঁসকলে বাস কৰিছিল। আহোমসকলে এই ৰাজ্যসমূহ তেওঁলোকৰ সাম্ৰাজ্যৰ সৈতে চামিল কৰি ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ নামনিত 'বৰ- অসম' নাম দি এখন নতুন ৰাজ্য গঠন কৰে।

এই অঞ্চলটো বিভিন্ন প্ৰব্ৰজনকাৰী ভাষিক-জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ মিলনস্থলী। ইতিহাসৰ পাত লুটিয়াই চালে গম পোৱা যায় কিদৰে এই লোকসকল দক্ষিণ-পশ্চিম চীন অথবা দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ পৰা বাৰ্মা (ম্যানমাৰ) ৰ মাজেৰে আহি ইয়াত বসতি স্থাপন কৰিছিল। অসমৰ টাই-আহোমসকল আৰু মেঘালয়ৰ খাচী জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে দাবী কৰে যে তেওঁলোক দক্ষিণ-পশ্চিম এছিয়াৰ পৰা বাৰ্মাৰ মাজেৰে আহি এই অঞ্চলটোত প্ৰৱেশ কৰিছিল। মণিপুৰ, নাগালেণ্ড, অসম আৰু ত্ৰিপুৰাৰ কুকিসকলৰ লগতে মিজোৰামৰ মিজোসকলৰ বিশ্বাস মতে তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষ দক্ষিণ চীনৰ পৰা আহিছিল। আনহাতে, গাৰোসকলৰ মতে তেওঁলোক মধ্য তিব্বতৰ দক্ষিণ অংশৰ পৰা প্ৰব্ৰজন কৰা লোক। এনে ধৰণৰ বৈচিত্ৰ্যৰ বাবেই জে.বি. ফুলাৰে এলেন প্লে'ফেয়াৰৰ (*The Garos* 1909) নামৰ কিতাপখনৰ পাতনিত লিখিছিল, "ভাৰতৰ উত্তৰ-পূব দিশৰ একেবাৰে শেষ প্ৰান্তত অৱস্থিত অসম প্ৰদেশখন বিভিন্ন জাতি- জনজাতিৰ এক সংগ্ৰহালয়।"

জানি থোৱা ভাল

(১) আহোমসকলে ১২২৮ খ্ৰীঃৰ পৰা প্ৰায় ছশ বছৰ কাল অসমত ৰাজত্ব কৰিছিল।

(২) চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙে সপ্তম শতিকাৰ প্ৰথমাৰ্ধত কামৰূপ সাম্ৰাজ্য ভ্ৰমণ কৰিছিল। তেওঁ ভ্ৰমণৰ টোকা হিচাপে লিখা 'চি-য়ু-কি' নামৰ গ্ৰন্থখনত প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ নগৰৰ বিস্তৃত বিৱৰণ পোৱা যায়।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-১

আহোমসকলে নিজ ৰাজ্যৰ লগত চামিল কৰাৰ পূৰ্বে এই অঞ্চলটোত বৰ্তি থকা ৰাজ্যসমূহ, যেনে- কছাৰী ৰাজ্য, চুতীয়া ৰাজ্য ইত্যাদিৰ শক্তিশালী আৰু জনপ্ৰিয় ৰজাসকলৰ নাম বিচাৰি উলিয়াওক।

.....

.....

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ প্ৰবাদ অনুসৰি, কাৰ নামেৰে প্ৰাগজ্যোতিষপুৰৰ নাম কামৰূপ হৈছিল?

(ক) শিৱ (খ) কামদেৱ (গ) আহোম ৰজা (ঘ)ওপৰৰ আটাইবোৰ

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ আহোমসকলে কিমান শতিকাত অসমত প্ৰৱেশ কৰিছিল?

(ক) পঞ্চদশ শতিকা (খ) ষোড়শ শতিকা

(গ) ত্ৰয়োদশ শতিকা (ঘ) চতুৰ্দশ শতিকা

১.৪ ঔপনিৱেশিক যুগত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা

প্ৰাক্-ঔপনিৱেশিক যুগত মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপু�ৰাৰ বাহিৰে বৰ্তমানৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলখন এটা ঐক্যবদ্ধ ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক গোটত সাঙোৰ খাই আছিল। এই গোটটো আহোম ৰজাসকলে শাসন কৰিছিল। স্বৰ্গদেউ চন্দ্ৰকান্ত সিংহৰ ৰাজত্বকালত বদন বৰফুনৰ আহ্বান মৰ্মে মানসকলে অসম আক্ৰমণ কৰিছিল। এই ৰণত প্ৰথমে মানসকলে আহোম ৰজাক পৰাজিত কৰিছিল যদিও অৱশেষত ব্ৰিটিছসকলৰ সহায় লাভ কৰা আহোমৰ হাতত তেওঁলোক পৰাজিত হৈছিল। এই ৰণৰ অন্তত ব্ৰিটিছ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী আৰু মান ৰজাৰ মাজত ১৮২৬ চনৰ ২৪ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে ইয়াণ্ডাবু সন্ধি স্বাক্ষৰিত হৈছিল। এই সন্ধি অনুসৰি ব্ৰিটিছ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাকীবোৰ পাহাৰীয়া ৰাজ্যক বাদ দি আহোমসকলে 'বৰ অসম' নাম দি গঢ় দিয়া ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাটো নিজৰ অধীনলৈ নিছিল। ১৮২৬ চনত এই ইয়াণ্ডাবু সন্ধিখন স্বাক্ষৰিত হোৱাৰ পাছত ব্ৰিটিছে পশ্চিম অসমৰ কৰ্তৃত্ব নিজৰ হাতলৈ নিয়ে আৰু ১৮৩৩ চনত পু�ৰন্দৰ সিংহক উজনি অসমৰ ৰজা পাতি তেওঁক অঞ্চলটোৰ শাসনভাৰ অৰ্পন কৰে। ব্ৰিটিছসকলে ১৮৩৮ চনলৈ এনেদৰে শাসনকাৰ্য চলোৱাৰ পৰৱৰ্তী সময়ছোৱাত লাহে লাহে সমগ্ৰ অঞ্চলটো নিজৰ অধীনলৈ নিয়ে। ঔপনিৱেশিক কালছোৱাত মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাক বাদ দি উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ বাকী অংশক অসম প্ৰদেশ বুলি জনা গৈছিল। এই প্ৰদেশখন এক স্বায়ত্ব শাসিত প্ৰশাসনিক গোটে পৰিচালনা কৰিছিল। অসম উপত্যকা বুলি ব্ৰিটিছসকলে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাক বুজাইছিল। 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল' নামটো ব্ৰিটিছসকলে এক নিদিষ্ট ভৌগোলিক অঞ্চল

বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। আলেকজেণ্ডাৰ মেকেন্‌জি সম্ভৱতঃ প্ৰথম গৰাকী ব্যক্তি আছিল যিয়ে 'উত্তৰ-পূব সীমান্ত' নামটো প্ৰথমে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেওঁ এই নামটো অসম আৰু তেতিয়াৰ ৰাজকীয় প্ৰদেশ মণিপুৰ তথা ত্ৰিপুৰাকে ধৰি আন আন পাহাৰীয়া অঞ্চলবোৰক সমূহীয়াকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ১৮৯০ ৰ শেষাৰ্ধ আৰু ১৯০০ দশকৰ আৰম্ভণিৰ সময়ছোৱাত যেতিয়া অসমক পূৰ্ব বংগৰ লগত চামিল কৰাৰ যো-জা চলিছিল তেতিয়া নতুন প্ৰদেশখনৰ নাম ' উত্তৰ-পূৰ্বীয় প্ৰদেশ' ৰখাৰ কথা চিন্তা কৰা হৈছিল।

ব্ৰিটিছে ১৮২৬ চনত অসমক যেতিয়া তেওঁলোকৰ ঔপনিবেশিক সাম্ৰাজ্যৰ সৈতে চামিল কৰে, তেতিয়াৰ পৰা অসমে পূৰ্বৰ কেন্দ্ৰীয় ভূমিকা হেৰুৱাই ভাৰতৰ অধীনত এখন প্ৰদেশ হৈ পৰে। সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক ভূটান, তিব্বত, চীন আৰু ম্যানমাৰৰ সীমাই আগুৰি আছে আৰু এই কথাটো ঔপনিৱেশিক প্ৰসাৰৰ বাবে বৃটিছসকলৰ দৃষ্টিত যথেষ্ট গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ পৰিছিল। আনহাতে, ৰবাৰ্ট ৰিডে *History of the Frontier Areas Bordering on Assam from 1883-1941* নামৰ কিতাপখনত উল্লেখ কৰিছে যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক 'সীমান্ত' অঞ্চল ৰূপে স্বীকৃতি দিয়াৰ আন এটা কাৰণ আছিল ইয়াৰ বাসিন্দাসকলৰ খালী ঠাই ব্যৱহাৰ কৰাৰ ধৰণটো। ব্ৰিটিছ ঔপনিৱেশিক চৰকাৰখনে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত 'আন্তঃ ৰেখা' আৰু 'বহিঃ ৰেখা'ৰ সূচনা কৰিছিল। 'আন্তঃ ৰেখা' ই ব্ৰিটিছ অধিকৃত অঞ্চলটোক সূচাইছিল; আনহাতে 'বহিঃ ৰেখা'ই ব্ৰিটিছ অধিকৃত অঞ্চলৰ বাহিৰৰ অঞ্চলসমূহক সূচাইছিল। এই ৰেখাদুডালৰ মাজৰ অংশটোক ব্ৰিটিছসকলে 'প্ৰভাৱ মণ্ডল' হিচাপে স্বীকৃতি দিছিল। ৰবাৰ্ট ৰিডে উল্লেখ কৰা মতে ব্ৰিটিছসকলে খিলঞ্জীয়া জনজাতি সমূহৰ প্ৰাদেশীকৰণ ঘটোৱাৰ নিমিত্তে এই 'আন্তঃ ৰেখা' আৰু 'বহিঃ ৰেখা'ৰ ধাৰণা দুটাৰ সংযোজন ঘটাইছিল।

জানি থোৱা ভাল

(৩) ১৯৩৫ চনৰ পাচত চাইমন আয়োগৰ পৰামৰ্শ অনুসৰি নগা পাহাৰক এক 'বহিষ্কৃত এলেকা' বুলি ঘোষণা কৰা হৈছিল।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ আৰু দক্ষিণ পাৰৰ ভৈয়াম অঞ্চলবোৰ চাহ বাগানলৈ ৰূপান্তৰ কৰি ইয়াক নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ দিহা কৰা হৈছিল। কেপ্তেইন জন মিছেলে "নৰ্থ ইষ্ট ফ্ৰণ্টিয়াৰ অৱ ইণ্ডিয়া' (North East Frontier of India) নামৰ টোকা এটিত উল্লেখ কৰা মতে এয়া ব্ৰিটিছসকলৰ ঔপনিৱেশিক কৌশলগত নীতিৰ এক চানেকি আছিল। ব্ৰিটিছসকলে কৃষিভূমিবোৰ ইয়াৰ আশে-পাশে বাস কৰা খিলঞ্জীয়া জনজাতিসমূহক নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ আহিলা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ব্ৰিটিছে জনজাতীয় লোকসকলে কৃষিভূমি ব্যৱহাৰত প্ৰাদেশিক সীমাৰেখাৰ নীতি উলংঘন কৰিছে বুলি মিছা অভিযোগ আৰোপ কৰি সামৰিক অভিযান চলাইছিল। ভৈয়ামৰ অঞ্চলসমূহ নিজৰ নিয়ন্ত্ৰণাধীন কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে বৃটিছে এই অঞ্চলসমূহৰ মাজেৰে সামৰিক নিৰীক্ষণৰ অধীন বাণিজ্যিক পথসমূহ নিৰ্মাণ কৰিছিল। উদাহৰণস্বৰূপে, অৰুণাচলৰ আদি জনজাতিৰ ওপৰত চলোৱা অভিযানটো দেখাত যদিও এক প্ৰতিশোধমূলক অভিযান আছিল, আচলতে এই

অভিযানটো তিব্বত আৰু চীনৰ লগত ভৈয়ামৰ মাজেৰে বাণিজ্য সম্প্ৰচাৰৰ সম্ভাৱনা নিৰূপণ কৰিবলৈ আৰু সেই সম্পৰ্কে বহুল তথ্য যুগুতাবলৈ চলোৱা হৈছিল।

এনেদৰেই ব্ৰিটিছসকলে পৰৱৰ্তী বছৰবোৰত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল নিজৰ অধীনলৈ নিছিল। কাছাৰ উপত্যকা ১৮৩০ চনত, খাচী পাহাৰ ১৮৩২ চনত, জয়ন্তীয়া পাহাৰ ১৮৩৫ চনত, কাৰ্বি আংলং অথবা মিকিৰ পাহাৰ ১৮৩৮ চনত উত্তৰ-কাছাৰ পাহাৰ ১৮৫৪ চনত, নগা পাহাৰ ১৮৭৪ চনত, গাৰো পাহাৰ ১৮৭২ চনৰ পৰা ১৮৭৩ চনত আৰু লুচাই পাহাৰ ১৮৫০ চনৰ পৰা ১৮৯২ চনৰ ভিতৰত ব্ৰিটিছৰ অধীনলৈ আহে। ব্ৰিটিছৰ এই চামিলকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ ফলস্বৰূপে সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ প্ৰশাসনিক ব্যৱস্থা আৰু অৰ্থনৈতিক দিশলৈ যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন আহে। পূৰ্বৰ পৰা বৰ্তি থকা সামন্তবাদী প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ লাহে লাহে বিলোপ ঘটে আৰু তাৰ ঠাই পুঁজিবাদী অৰ্থনৈতিক প্ৰতিষ্ঠান কিছুমানৰ উত্থান ঘটে। উদাহৰণস্বৰূপে, প্ৰাক্-ঔপনিৱেশিক যুগত ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা আৰু পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহৰ মাজৰ স্থানিক আধিপত্য ক্ষেত্ৰ নিৰূপণ কৰিবলৈ প্ৰচলিত 'খাট' নামৰ ভূমিকেন্দ্ৰিক ব্যৱস্থাটো ঔপনিৱেশিক বন নীতিৰ অধীনত ভূ-সম্পত্তি ৰূপে গণ্য কৰি খাটবোৰকো ভূমি ৰাজহ আদায় দিবলগীয়া গোটত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছিল।

প্ৰাক্-স্বাধীন ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিকাশৰ ধাৰাটো অধ্যয়ন কৰিলে এইটো কথা স্পষ্ট হৈ পৰে যে তেতিয়াৰ অসমখন বৰ্তমান অসমৰ লগতে গাৰো পাহাৰ জিলা, খাচী-জয়ন্তীয়া পাহাৰ জিলা, নগা পাহাৰ জিলা, লুচাই পাহাৰ জিলা, আৰু নৰ্থ-ইষ্ট ফ্ৰণ্টিয়াৰ এজেন্সি (নেফা, অৰুনাচল প্ৰদেশৰ পুৰণি নাম) ৰে গঠিত আছিল। প্ৰদেশ দুখন ব্ৰিটিছ আশ্ৰিত ৰাজ্যৰূপে বৰ্তি আছিল।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-২

ঔপনিৱেশিক কালছোৱাত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাসিন্দাসকলৰ ওপৰত ব্ৰিটিছে প্ৰযোজ্য কৰা 'আন্তঃৰেখা' আৰু 'বহিঃৰেখা'ৰ তাৎপৰ্য্য আলোচনা কৰক।

.....

.....

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ ইয়াণ্ডাবু সন্ধি কিমান চনত স্বাক্ষৰিত হৈছিল?

(ক) ১৮২৭ চন (খ) ১৮২৫ চন

(গ) ১৮২৬ চন (ঘ) ১৮২৯ চন

১.৫ উত্তৰ-ঔপনিৱেশিক যুগত উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণা

১৯৪৭ চনত দেশ বিভাজনৰ লগে লগে অসমে ভাৰতৰ এখন সাংবিধানিক ৰাজ্য ৰূপে

স্বীকৃতি লাভ কৰে। কৰিমগঞ্জ মহকুমাক বাদ দি অসমৰ চিলেট জিলাখন ১৯৪৬ চনৰ 'চিলেট গণভোট' অনুসৰি পূব পাকিস্তানৰ অধীনলৈ যায়। এই পূব পাকিস্তানখনেই পাচলৈ বাংলাদেশ নামেৰে জনাজাত হয়। শ্বিলং চহৰখন ব্ৰিটিছ শাসনাধীন অসম প্ৰদেশৰ ৰাজধানী আছিল। ১৯৭২ চনত মেঘালয়ে ৰাজ্য হিচাপে স্বীকৃতি লাভ কৰাৰ সময়লৈকে শ্বিলং অবিভক্ত অসমৰে ৰাজধানী আছিল।

ভিন্ন জাতি- জনগোষ্ঠীৰ নিজস্ব জাতিগত, সাংস্কৃতিক আৰু ৰাজনৈতিক হাবিয়াস পূৰণৰ অৰ্থে অবিভক্ত অসমৰ পৰা নতুন ৰাজ্যসমূহৰ বিভাজন হ'বলৈ ধৰে। এই বিভাজনৰ উদ্দেশ্য আছিল ভিন্ন ভাষিক জনগোষ্ঠীসমূহক সংসদীয় গণতন্ত্ৰত নিজৰ মতামত দাঙি ধৰি নিজকে প্ৰতিনিধিত্ব কৰাৰ সুযোগ দিয়া আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে সন্মুখীন হোৱা সমস্যাসমূহ সমাধানৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা।

১৯৭২ চনৰ পৰা অৰুণাচল প্ৰদেশ এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত প্ৰদেশৰ মৰ্যাদা দিয়া হৈছিল। তাৰ পূৰ্বে ইয়াক 'নেফা' নামেৰে জনা গৈছিল। ১৯৮৭ চনৰ ২০ ফেব্ৰুৱাৰীত অৰুণাচল প্ৰদেশক ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি দিয়া হয়। ১৯৬৯ চনৰ অসম পুনঃ গঠন আইন (মেঘালয়)ৰ অধীনত তেতিয়াৰ সংযুক্ত খাচী-জয়ন্তীয়া পাহাৰ জিলা আৰু গাৰো পাহাৰ জিলা সংলগ্ন মেঘালয়ক এখন উপ-স্বায়ত্বশাসিত ৰাজ্য গঠনৰ অনুমতি দিয়া হয়। এই ৰাজ্যখন ১৯৭০ চনৰ ২ এপ্ৰিল তাৰিখে সফলভাৱে সংগঠিত হয়। পাচলৈ ১৯৭২ চনৰ ২১ জানুৱাৰী তাৰিখে ই এক পূৰ্ণাংগ ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে। সেই একে তাৰিখতে মিজোৰাম কেন্দ্ৰীয় শাসিত প্ৰদেশখন সংগঠিত হয়। বহু বছৰ কেন্দ্ৰীয় শাসিত প্ৰদেশ হৈ থকাৰ পাচত ১৯৮৬ চনৰ ৩০ জুন তাৰিখে মিজো জাতীয় মৰ্চা (এম এন এফ) আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ মাজত মিজোৰাম শান্তি চুক্তি স্বাক্ষৰিত হয়। এই চুক্তি অনুসৰি ১৯৮৭ চনৰ ২০ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে মিজোৰামক ভাৰতৰ এখন যুক্ত ৰাজ্যৰূপে স্বীকৃতি দিয়া হয়। ১৯৬০ চনৰ জুলাই মাহত ভাৰতৰ তদানীন্তন প্ৰধানমন্ত্ৰী পণ্ডিত জৱাহৰলাল নেহৰু আৰু নগা জন সন্মিলন (এন পি চি)ৰ নেতাসকলৰ মাজত হোৱা এক বৈঠক মৰ্মে ষোল্লটা চৰ্ত সম্বলিত এখন সন্মতিপত্ৰ যুগুত কৰা হয়। এই সন্মতিপত্ৰখনৰ আধাৰতেই ভাৰত চৰকাৰে নগালেণ্ডক এখন পূৰ্ণাংগ ভাৰতীয় ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি প্ৰদান কৰে। সেই মৰ্মে, ১৯৬৩ চনৰ ১ ডিচেম্বৰ তাৰিখে নাগালেণ্ডে ভাৰতৰ ষোড়শ ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে।

ব্ৰিটিছ শাসনৰ পৰা মুক্ত হৈ মণিপুৰ ১৯৪৯ চনত ভাৰতৰ লগত চামিল হয়। ১৯৭২ চনলৈ প্ৰায় ২৫ বছৰ কাল মণিপুৰ ভাৰতৰ এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত প্ৰদেশ হৈ ৰয়। ১৯৭২ চনত ই ভাৰতৰ এখন পূৰ্ণাংগ ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে। ত্ৰিপুৰাৰ শেষৰজন ৰজা বীৰ বিক্ৰম কিশোৰ মাণিক্যৰ মৃত্যুৰ পাচত ১৯৪৯ চনত ৰাণী কাঞ্চন প্ৰভা দেৱী আৰু ভাৰত চৰকাৰৰ মাজত হোৱা এক চামিলকৰণ চুক্তি অনুসৰি ত্ৰিপুৰা ভাৰতৰ সৈতে চামিল হয়। প্ৰাথমিক অৱস্থাত ত্ৰিপুৰাক এখন কেন্দ্ৰীয় শাসিত প্ৰদেশৰ মৰ্যাদা দিয়া হৈছিল যদিও ১৯৭১ চনৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল পুনঃ গঠন আইনৰ অধীনত ১৯৭২ চনৰ ২১ জানুৱাৰী তাৰিখে ত্ৰিপুৰাই পূৰ্ণাংগ ৰাজ্যৰ মৰ্যাদা লাভ কৰে।

১৯৭৫ চনৰ ২৪ এপ্ৰিল তাৰিখে সংগ্ৰহ কৰা এক গণভোট অনুসৰি ছিকিমক সংযুক্ত

ভাৰতৰ সৈতে চামিল কৰাৰ সিদ্ধান্ত লোৱা হয়। সেই মৰ্মে, ১৯৭৫ চনৰ ২৫ এপ্ৰিল তাৰিখে ছিকিমে ভাৰতৰ দ্বিবিংশ ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে। আনহাতে, ২০০২ চনত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ অষ্টম ৰাজ্য ৰূপে ছিকিমক সংযোজিত কৰা হয়।

১৯৭১ চনত উত্তৰ-পূব পৰিষদ (এন ই চি) গঠনৰ লগে লগে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ধাৰণাটো ৰাজনৈতিকভাৱে গৃহিত হয় আৰু 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল' অভিধাটো চৰ্চাৰ বিষয় হৈ পৰে। গঠন হোৱাৰ পাছৰে পৰা উত্তৰ-পূব পৰিষদে সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ৰাজ্যসমূহৰ বাবে এক আঞ্চলিক পৰিকল্পনা আয়োগ ৰূপে কাৰ্যনিৰ্বাহ কৰি আহিছে। সেয়েহে পৰিষদখনক সমগ্ৰ অঞ্চলটোৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক উন্নয়নৰ হকে কৰ্মৰত এক কেন্দ্ৰীয় সংস্থা ৰূপেও গণ্য কৰা হয়।

সঞ্জীৱ বৰুৱাই উল্লেখ কৰা মতে অসমক বংগৰ প্ৰান্তীয় ৰাজ্য বুলি গণ্য কৰি বৃটিছে যি এক ঔপনিৱেশিক ভাবধাৰা পুহি ৰাখিছিল তাৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰি অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিৰ স্বকীয়তা আৰু বৈচিত্ৰ্য দাঙি ধৰাৰ উদ্দেশ্যৰে ঊনবিংশ শতিকাত এক অসমীয়া উপ-জাতীয়তাবাদৰ উদ্ভৱ হৈছিল। স্বায়ত্ব শাসন আৰু বৈচিত্ৰ্য উত্তৰ-ঔপনিৱেশিক যুগৰ অসমীয়া উপ-জাতীয়তাবাদে অবিৰতভাৱে চিন্তা-চৰ্চা কৰি থকা প্ৰসংগ আছিল। এই ক্ষেত্ৰত পৰৱৰ্তী সময়ত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চললৈ ঘটা বহুল প্ৰব্ৰজনে অৱিহণা যোগাইছিল। এনে প্ৰব্ৰজনে অসমীয়া জাতিটোৰ লগতে আন আন স্থানীয় বাসিন্দাসকলক সংখ্যালঘূত পৰিণত কৰাৰ আশংকাৰ সৃষ্টি হৈছিল। থলুৱা জনগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰত্যেকৰে এক স্বকীয় পৰিচয় গঢ় দিয়াৰ যি হাবিয়াস আছিল তাৰ ফলস্বৰূপেই স্বায়ত্ব শাসন দাবী কৰি বহুতো জনগোষ্ঠীয় আন্দোলনে গা কৰি উঠিছিল। উত্তৰ-ঔপনিৱেশিক ভাৰতবৰ্ষত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক এখন 'সমস্যা-জৰ্জৰিত' সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চল বুলি যি আখ্যা দিয়া হৈছিল সেই ধাৰণাটোৱেই আটাইতকৈ জনপ্ৰিয় ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল। স্বাধীনতাৰ পাছৰে পৰা নগা বিদ্ৰোহকে ধৰি সমগ্ৰ অঞ্চলটো বিভিন্ন থলুৱা বিদ্ৰোহ- বিক্ষোভৰ সন্মুখীন হৈ আহিছে। অসমত স্বায়ত্ব শাসন বিচাৰি উদ্ভৱ হোৱা প্ৰত্যেকটো আন্দোলন কেৱল এইটো ধাৰণাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি উদ্ভৱ হৈছে যে ক্ষুদ্ৰ জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহ প্ৰভাৱশালী গোট আৰু চৰকাৰৰ দ্বাৰা যথেষ্ট পক্ষপাতিত্বৰ সন্মুখীন হৈ আহিছে আৰু সেয়েহে তেওঁলোকক স্বায়ত্ব শাসনৰ প্ৰয়োজন। উদাহৰণস্বৰূপে বড়ো, কাৰ্বি, ডিমাচা- কছাৰী, লালুং, ৰাভা, হাচং ইত্যাদি থলুৱা জনগোষ্ঠীসমূহে স্বায়ত্ব শাসন বিচাৰি সময়ে সময়ে চলাই অহা আন্দোলনসমূহৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। ক্ষুদ্ৰ থলুৱা জনজাতিসমূহৰ জনসংখ্যা প্ৰভাৱশালী জাতি-সম্প্ৰদায় সমূহতকৈ কম হোৱা বাবে তেওঁলোকৰ মনত নিজৰ ৰাজ্যতে ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিকভাৱে সংখ্যালঘূ হোৱাৰ এক শংকাই গা কৰি উঠিছে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপেই উত্তৰ-পূব অঞ্চলটোত বহিৰাগতই প্ৰবল আতংকৰ সৃষ্টি কৰিছে। এনেবোৰ কাৰণতেই উত্তৰ- ঔপনিৱেশিক ভাৰতবৰ্ষত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে এক সমস্যা-জৰ্জৰিত সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চল ৰূপে চিনাকী লাভ কৰিছে। বিভিন্ন শান্তি-সংহতি স্থাপনকাৰী প্ৰয়াস, উন্নয়ন প্ৰকল্প, বিশেষ আঁচনি আদি ৰূপায়ণ কৰাৰ লগতে নিৰাপত্তা বাহিনীৰ কটকটীয়া পহৰাৰ পাচতো এই অঞ্চলটোত শান্তি-শৃংখলা অটুট থকা নাই। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল ভাৰতৰ যিবোৰ ৰাজ্য

'নিৰাপত্তা আৰ্হি (Security Paradigm)ৰ অন্তৰ্ভুক্ত সেইবোৰ ৰাজ্যত ঘটা বিভিন্ন সামাজিক সংঘৰ্ষক কেৱল 'আইন-শৃংখলাৰ বিষয়' ৰূপেহে গণ্য কৰা হয় আৰু বাস্তৱিক ঘটনাসমূহক আওকাণ কৰা হয়।

জয়ৰাম ৰমেশে 'North East India in a New State' নামৰ প্ৰৱন্ধটোত উল্লেখ কৰিছে যে চৰকাৰে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবে যিবোৰ পৰিকল্পনা হাতত লয় সেইবোৰ ৪ টা প্ৰধান আৰ্হিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। সেই আৰ্হিকেইটা তলত উল্লেখ কৰা হ'ল-

- **সাংস্কৃতিক আৰ্হি ঃ** এই আৰ্হিটোৱে ১৯৫০ আৰু ১৯৬০ ৰ দশক দুটাত যথেষ্ট গুৰুত্ব লাভ কৰিছিল আৰু ইয়াৰ অধীনত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ সংস্কৃতিক আশ্চৰ্যজনক অথচ বিলুপ্তপ্ৰায় বুলি স্বীকৃতি দিয়া হৈছিল। সেয়েহে এই আৰ্হিটোৰ অধীনত এই সংস্কৃতিবোৰ সংৰক্ষণৰ দিহা কৰা হৈছিল।
- **নিৰাপত্তা আৰ্হি ঃ** এই আৰ্হিটোৱে ১৯৬০ ৰ দশকত চৰ্চালৈ আহে। সম্ভৱতঃ ১৯৬২ চনৰ চীনা যুদ্ধৰ পাচৰে পৰা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক কেৱল ভৌগোলিক দিশৰ পৰা এক গুৰুত্বপূৰ্ণ অঞ্চল ৰূপে নধৰি পূব -এছিয়া আৰু দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ ভূ-ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত ভাৰতৰ ভূমিকাৰ ফালৰ পৰাও ইয়াৰ গুৰুত্ব অনুধাৱন কৰা হৈছিল।
- **ৰাজনৈতিক আৰ্হি ঃ** এই আৰ্হিটোৰ অধীনত ১৯৭০ ৰ দশকত উত্তৰ-পূব অঞ্চলৰ নতুন ৰাজ্যসমূহ গঠন হ'বলৈ ধৰে। ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্যটো এইটোৱে আছিল যে যদি বৈচিত্ৰ্যময় জনগোষ্ঠীয় সংস্কৃতি আৰু উপ-জাতীয়তাবাদী ধাৰণাসমূহে ঘাই সূঁতিৰ গণতান্ত্ৰিক প্ৰক্ৰিয়াটোত প্ৰতিনিধিত্ব লাভ কৰে, তেন্তে এই অঞ্চলটোৰ সৈতে জড়িত থকা বহুতো সমস্যা সমাধান অথবা লাঘৱ হ'ব।
- **উন্নয়ন আৰ্হি ঃ** এই আৰ্হিটো ১৯৮০ ৰ দশকত অৱলম্বন কৰা হৈছিল। ইয়াৰ আঁৰত থকা ধাৰণাটো আছিল যে যদি অঞ্চলটোত উন্নয়নকেন্দ্ৰিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহ প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয় আৰু সঠিকভাৱে ধন আৱণ্টন দিয়া হয়, তেনেহ'লে অঞ্চলটোৰ সমস্যাবোৰ সম্পূৰ্ণৰূপে সমাধান নহ'লেও কিছু পৰিমাণে লাঘৱ হ'ব। এই উন্নয়ন আৰ্হি অনুসৰি চৰকাৰে ১৯৯৫ চনৰ পৰা ২০০০ চনলৈ হাতত লোৱা বিভিন্ন উন্নয়নমূলক আঁচনিৰ বিষয়ে তলত উল্লেখ কৰা হ'ল-
  - **আগষ্ট, ১৯৯৫ ঃ** উত্তৰ - পূব উন্নয়নৰ বিত্তীয় নিগম লিমিটেড (এন ই ডি এফ এল) গঠন কৰা হৈছিল।
  - **অক্টোবৰ, ১৯৯৬ ঃ** প্ৰধানমন্ত্ৰী এইচ. ডি. ডেভে-গৌড়াই উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ উন্নয়নৰ বাবে ৬,১০০ কোটি টকা আৱণ্টন কৰিছিল। এয়া প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ ফালৰ পৰা অনুমোদিত আঁচনিসমূহৰ ভিতৰত উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাবে আগবঢ়োৱা নিদৰ্শনমূলক বিত্তীয় সাহায্যবোৰৰ মাজৰ প্ৰথমটো সাহায্য আছিল।
  - **ডিচেম্বৰ, ১৯৯৭ ঃ** উত্তৰ - পূৰ্বাঞ্চলীয় ঔদ্যোগিক নীতি (এন ই আই পি)ৰ ঘোষণা কৰা হৈছিল। উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ঔদ্যোগিক বিকাশৰ বাবে ধাৰ্য কৰা উদগনিমূলক কৰ ৰেহাই আৰু ৰাজসাহায্য এই ঔদ্যোগিক আৰ্হিৰ অন্তৰ্গত আছিল।

- **আগষ্ট, ১৯৯৯** ঃ ভাৰতে 'কুনমিং প্ৰয়াস' (Kunming Initiative)ত অংশগ্ৰহণ কৰিছিল। ইয়াক বৰ্তমান বাংলাদেশ, চীন, ভাৰত, ম্যানমাৰ আঞ্চলিক সহযোগিতা মঞ্চ (BCIMRCF) বুলি জনা যায়। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল আৰু ইয়াৰ সীমান্তৱৰ্তী দেশসমূহ, যেনে- চীন, ম্যানমাৰ আৰু বাংলাদেশৰ মাজত সংযোগ ব্যৱস্থা গঢ়ি তোলাৰ বাবে হাতত লোৱা বিভিন্ন উপ-আঞ্চলিক পৰিকল্পনাৰ ভিতৰত ই অন্যতম আছিল।
- **২০০১** ঃ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল উন্নয়ন বিভাগ (DONER) নামেৰে কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে এটা বিভাগ খোলে।
- **জুলাই, ২০০২** ঃ ভাৰতীয় চেম্বাৰ্চ অৰ কমাৰ্চৰ পৃষ্ঠপোষকতাত মুম্বাইত প্ৰথমখন উত্তৰ-পূব বাণিজ্যিক শীৰ্ষ সন্মিলন অনুষ্ঠিত হয়।
- **২০০৪** ঃ ড'নাৰ (DONER) কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ এক পূৰ্ণাংগ মন্ত্ৰালয়ত পৰিণত হয়।
- **২০০৫** ঃ উত্তৰ-পূব পৰিষদ (NEC) আইন, ১৯৭১ ৰ সংশোধন কৰি উত্তৰ-পূব পৰিষদক এক বিধিসন্মত আঞ্চলিক পৰিকল্পনা অভিকৰণৰ উপদেষ্টা নিকায়লৈ ৰূপান্তৰিত কৰা হয়।

যি সময়ত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলে প্ৰাদেশিক বিভাজন প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল, একে সময়তে ইয়াক এক উমৈহতীয়া পৰিচয় দিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হৈছিল। বহুতো পণ্ডিতে আঙুলিয়াই দেখুৱাইছে যে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ সমস্যাসমূহ সমাধান কৰিবলৈ 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল' আখ্যাটোৰ প্ৰতি থকা মানুহৰ ধাৰণাটো প্ৰথমে আলোচনা কৰিব লাগিব। মৃণাল মিৰিয়ে উল্লেখ কৰা অনুসৰি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বাহিৰৰ মূলসূঁতিৰ এক বহৎ সংখ্যক ভাৰতীয়ৰ বাবে উত্তৰ-পূব অঞ্চলটো সুদূৰত অৱস্থিত এক অঞ্চল যি সংস্কৃতি, জাতি আৰু ভৌগোলিক দিশৰ পৰা কম-বেছি পৰিমাণে সমগোত্ৰীয়; কিন্তু একে সময়তে অঞ্চলটোত বিচ্ছিন্নতাবাদী চিন্তাধাৰাৰ আদিম জনগোষ্ঠীৰ আধিপত্য আছে। উদয়ন মিশ্ৰই তেওঁৰ *The Periphery Strickes Back: Challenges to the Nation. State in Assam and Nagaland* নামৰ কিতাপখনত ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলক "এক ভ্ৰান্ত বৈসাদৃশ্য' পূৰ্ণ অঞ্চল বুলি অভিহিত কৰিছে। তেওঁ উনুকিয়াইছে যে অঞ্চলটোৰ বিভিন্ন থলুৱা জনগোষ্ঠীৰ মাজত আন আন বহুতো বৈসাদৃশ্য আছে যিবোৰ এটা নিৰ্দিষ্ট পৰিধিৰ মাজত সীমাবদ্ধ ৰাখিব নোৱাৰি। কিন্তু এই বৈসাদৃশ্যসমূহৰ ওপৰত ৰহণ সানি মূলসূঁতিৰ ভাৰতীয়সকলে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ এনে এক ছবি প্ৰস্তুত কৰিছে যিয়ে এই অঞ্চলটো আৰু ইয়াৰ লোকসকলক ভাৰতৰ অন্য প্ৰান্তৰ পৰা এলাগী কৰি ৰাখিছে। য়াছমিন শইকীয়া আৰু অমিত আৰ বৈশ্যই সম্পাদনা কৰা *North East India* নামৰ কিতাপখনত Solidarity, Visibility and Vulnerability: Northeast as a Racial Category in India' নামৰ অধ্যায়টিত ডানকেন মেক্‌ডুই-ৰাই লিখিছে যে 'উত্তৰ-পূব' হ'ল এক শ্ৰেণী বিভাজন মাথোঁ। ভাৰতৰ পূব-সীমান্তৱৰ্তী বিদ্ৰোহী অঞ্চলসমূহত অসাধাৰণ ন্যায়িক নীতি-নিয়ম বলবৎ কৰাৰ লগতে ইয়াৰ নিয়ন্ত্ৰণ আৰু

পৰিচালনাৰ নিমিত্তে ভাৰত ৰাষ্ট্ৰই নিজে এই শ্ৰেণীবিভাজনৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এই শ্ৰেণী বিভাজনে অঞ্চলটোৰ বৈচিত্ৰ্য আৰু জটিলতা মচি নিয়াৰ লগতে অঞ্চলটোক অসাধাৰণ ন্যায়িক তথা আমোলাতান্ত্ৰিক ব্যৱস্থাৰ মাজেৰে বিভিন্ন সমস্যাৰ সমষ্টি যে সমাধান কৰিব পৰা যায় সেয়া বুজোৱাৰ এক 'উল্লেখ আৰ্হি'ত পৰিণত কৰিছিল। উদাহৰণস্বৰূপে, সশস্ত্ৰ বাহিনী বিশেষ ক্ষমতা আইন (AFSPA) (1958) খনে উত্তৰ-পূব অঞ্চল উন্নয়ন নামেৰে এক নতুন বিশেষীকৃত চৰকাৰী মন্ত্ৰালয়ৰ জন্ম দিছিল।

যদিও উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ থলুৱা সম্প্ৰদায় আৰু জনগোষ্ঠীসমূহে এতিয়াও অঞ্চলটোত যথেষ্ট ক্ষমতাৰ অধিকাৰী আৰু নিজ নিজ নৃগোষ্ঠীয় তথা জনজাতি পৰিচয় এতিয়াও বৰ্তাই ৰাখিছে, তথাপিও দ্বৈত সংযোগ ব্যৱস্থা, নগৰীকৰণ, বহিঃ প্ৰব্ৰজন আৰু বিশেষকৈ স্বভূমিৰ বাহিৰত চলা বহুল জাতিবাদী প্ৰচাৰ আদিৰ পটভূমিত প্ৰত্যেকৰে মাজত পৰিচয়ৰ ভাগ-বটোৱাৰ হোৱা দেখা যায়। কেৱল জাতিগত নেতিবাচক অভিজ্ঞতা আৰু বৈষম্যমূলক আচৰণৰ বলি হোৱাটোৱেই নহয়, জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত থকা বৈশিষ্ট্যবোৰেও উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ জনগোষ্ঠীসমূহক ভাৰতৰ আনবোৰ জনজাতিৰ পৰা পৃথক কৰিছে। সেয়েহে, সমসাময়িক কালত বসতিস্থান, ওচৰ-চুবুৰীয়া ৰাজ্য, কৰ্মস্থান আৰু খাদ্য অভ্যাসৰ মিল আদি দিশৰ পৰা 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলীয়' বুলি এক পৃথক শিতান, এক পৰিচয়ৰ উদ্ভৱ হৈছে।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-৩

১) চৰকাৰৰ অধীনস্থ উত্তৰ-পূব অঞ্চল উন্নয়ন (ড'নাৰ) মন্ত্ৰালয়ৰ কাৰ্যাৱলী আলোচনা কৰক।

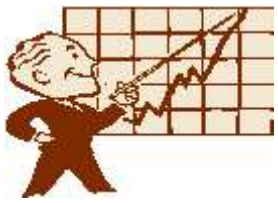
.....

.....

২) ভাৰতৰ 'পূবলৈ চোৱা নীতি' (Look East Policy) বিষয়ে এটি টোকা লিখক।

.....

.....

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ উত্তৰ-পূব পৰিষদ কেতিয়া গঠন কৰা হৈছিল?

(ক) ১৯৭১ চনত (খ) ১৯৭০ চনত

(গ) ১৯৬৫ চনত (ঘ) ১৯৬১ চনত

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ কিমান চনত নাগালেণ্ড ভাৰতৰ এখন ৰাজ্যত পৰিণত হৈছিল?

(ক) ১৯৪৭ চনত (খ) ১৯৬৩ চনত (গ) ১৯৫০ চনত (ঘ) ১৯৭৫ চনত

১.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল ভাৰতৰ একেবাৰে পূব প্ৰান্তত অৱস্থিত এক অঞ্চল। এই অঞ্চলটোৱে দেশৰ এক ভৌগোলিক, ৰাজনৈতিক তথা প্ৰশাসনিক বিভাগক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে।
- ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল প্ৰাকৃতিক আৰু সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰে চহকী এক অঞ্চল । এই অঞ্চলটো ২,৬২,২৩০ বৰ্গ কিঃ মিঃ জুৰি বিয়পি আছে।
- উত্তৰ পূৰ্বাঞ্চল মুঠ আঠখন ৰাজ্য, ক্ৰমে-অসম, অৰুণাচল প্ৰদেশ, মণিপুৰ, মেঘালয়, মিজোৰাম, নাগালেণ্ড, ত্ৰিপুৰা আৰু ছিকিমেৰে গঠিত।
- ৰামায়ণত উল্লেখ আছে যে প্ৰাগজ্যোতিষ নগৰখন বৰাহ নামৰ স্বৰ্ণখচিত পৰ্বত এখনত অৱস্থিত আছিল।
- মহাভাৰতত প্ৰাগজ্যোতিষৰ ৰজা ভগদত্তক 'শৈললেয়' বুলি অভিহিত কৰা আছে। ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে 'পৰ্বত নিবাসী'। তাত এইটো কথাও উল্লেখ আছে যে তেওঁৰ সৈন্যদল কিৰাত, চীনা আৰু সমুদ্ৰততীয় বাসিন্দাসকলেৰে গঠিত আছিল।
- 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল' অভিধাটো ব্ৰিটিছসকলে প্ৰথমে এক ভৌগোলিক অঞ্চল দৰ্শাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল।
- আলেকজেণ্ডাৰ মেকেন্‌জি সম্ভৱতঃ প্ৰথমগৰাকী ব্যক্তি আছিল যিয়ে 'উত্তৰ-পূব সীমান্ত' নামটো পোণপ্ৰথমবাৰৰ কাৰণে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। তেওঁ এই নামটো অসম, তেতিয়াৰ ৰাজকীয় প্ৰদেশ মণিপুৰ আৰু ত্ৰিপুৰাকে ধৰি আন আন পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহক সমূহীয়াকৈ বুজাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল।
- ১৯৪৭ চনত দেশ বিভাজনৰ লগে লগে, অসমে ভাৰতৰ এখন সাংবিধানিক ৰাজ্যৰ স্বীকৃতি লাভ কৰে।
- ১৯৭১ চনত উত্তৰ-পূৱ পৰিষদ (এন ই চি) গঠনৰ লগে লগে উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ ধাৰণাটো ৰাজনৈতিকভাৱে গৃহীত হয় আৰু 'উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল' নামটোৱে চৰ্চা লাভ কৰে।

১.৭ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

Baruah, Sanjib. (2005). *Durable Disorder- Understanding the Politics of Northest India.* Oxford University Press. New Delhi.

Barua, K.L. (1933). *Early History of Kamarupa: From the Earliest Times to the End of the Sixteenth Century*. Shillong.

Gait, Edward. (2012). *A History of Assam.* Pragun Publications.

Misra, Udayon (2000). The Periphery Strikes Back: Challenges to the nation-

state in Assam and Nagaland. Indian Institute of Advanced Study.

Miri, Mrinal. *Community, culture, nation*. Retrieved on 15 June, 2018 from http://www.india-http://www.india-seminar.com/2005/550/550%20jairam%20ramesh.htm.

Reid, Robert. (2013). *History of the Frontier Areas Bordering Assam from 1883-1941.* Bhabani Offset Pvt. Ltd. Guwahati

Saikia, Yasmin. and Baishya, Amit. R, editor. (2017). *Northest India: A Place of Relations.* Cambridge University Press.

১.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কামদেৱ

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ত্ৰয়োদশ শতিকা

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৮২৬ চন

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৬৩ চন

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নাগালেণ্ড, মিজোৰাম, অৰুণাচল প্ৰদেশ আৰু মেঘালয়

১.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

(ক) চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক)

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতিৰ বৰ্ণনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ উন্নয়নৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা চাৰিটা উন্নয়নমূলক আঁচনি উল্লেখ কৰক।

(খ) ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ টা শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ দিয়ক)

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ উত্তৰ ঔপনিৱেশিক যুগ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ ধাৰণাৰ বিষয়ে এখন ৰচনা লিখক।

*** ***** ***